

Людмила Зубрицька,
кандидатка політичних наук,
деканка факультету соціальних наук та соціальних технологій,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
zubrytska@ukma.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-8148-4734>

ОРВЕЛЛІЗМИ РОСІЙСЬКОЇ ПРОПАГАНДИ

Орвеллізм — явище, що назване на честь британського письменника-фантаста Джорджа Орвелла (справжні ім'я та прізвище — Ерік Артур Блер (1903–1950)), який його описав у своєму відомому романі-антиутопії «1984» (Орвелл, 2015). Явище орвеллізму — крайній випадок маніпуляції за допомогою засобів пропаганди, який сьогодні яскраво простежується в російському політичному дискурсі.

У контексті російської пропаганди орвеллізми використовують для впливу на громадську думку, формування потрібної «картини світу», у якій росія протистоїть західному світу, а тому розпочала «спеціальну військову операцію» проти України. Насправді таким цинічним перекручуванням, маніпулюванням фактів і смислів кремлівський режим намагається виправдати війну, жорстоку агресію та повномасштабне вторгнення на українські території.

Показовою для російської пропаганди є реалізація мовного аспекту орвеллізму. Втілюються в життя такі його характеристики: вживання переважно абстрактних понять, які можна витлумачити як завгодно (наприклад, термінів «денацифікація», «демілітаризація», «десатанізація»); викривлення змісту понять аж до зміни на протилежні («Найкращий мир — це війна»; не «українці», а «бандерівці, націоналісти»; не «напад», а «визволення територій»; не «партизани», а «терористи»; не «вибух» внаслідок артилерійського влучання ЗСУ, а «хлопок»);

надання словам однозначності замість багатозначності; збіднення словникового запасу маніпульованої аудиторії через вилучення слів та понять («війна» — слово, яке навмисно вилучене з політичного простору, заборонене, замінене на «спецоперація», аббревіатуру «СВО»); створення нових слів («іноагент», «іноЗМІ»), які несуть відповідне негативне смислове навантаження. Характерним також є багаторазове повторення однакових за змістом висловів. Таким чином, розпропаганда формує власну «новомову» (або «новоговір»), технологію створення якої описав Орвелл. У своєму романі «1984» він так називає мову, яку вигадали для опису фальшивої реальності в інтересах режиму. Що цікаво, сам Орвелл для опису цього феномену використовував офіційні документи тоталітарних режимів Третього рейху та сталінського СРСР.

У психологічному аспекті орвеллізм полягає у використанні різних прийомів, які мають на меті змінити сприйняття реальності маніпульованої аудиторії. Одним з таких прийомів є створення відчуття загрози, що викликає страх у людей і спонукає їх діяти згідно з бажаннями маніпулятора. Наприклад, російська пропаганда використовує концепт «ворогів», що допомагає створити враження, що внутрішні і зовнішні вороги стоять на шляху до успіху та процвітання країни. Російська пропаганда стверджує, що Захід хоче знищити росію, що його цінності й ідеологія суперечать російським, і що Захід намагається імпортувати свої стандарти та культуру до росії, що знижує національну ідентичність і підриває місцеві традиції. Використання страху як основної стратегії маніпулювання спрацьовує таким чином, що вся суспільна енергія спрямовується на боротьбу з уявною зовнішньою загрозою, а не на вирішення внутрішніх проблем.

Ще одним психологічним прийомом є відображення світу в чорно-білих барвах, у якому існує тільки одна істина, яку на часі заборонено критикувати і ставити під сумнів. Таке зображення світу має на меті створити в аудиторії відчуття загрози та небезпеки, яку можна подолати тільки шляхом підтримки існуючої влади та її лідера. Таким чином форму-

ється «культ вождя», який має абсолютний авторитет, представляється як єдиний розумний і спроможний керувати країною, а будь-які його рішення є найкращими з можливих та обов'язкові до виконання.

Російська пропаганда як психологічний прийом постійно застосовує потужний емоційний негативний тиск на аудиторію, з крайнім виявом істерії. Він оснований на створенні емоційних зв'язків з аудиторією, навіюванні паніки, ненависті, злості. Підвищена тональність, істерична манера висловлювань дикторів і ведучих різноманітних ток-шоу політичного ґатунку призводять до того, що аудиторія заражається вірусом нетерпимості та ненависті. Все це доповнюється використанням недостовірної інформації, фейкових новин і перекручуванням фактів, що є засобом забезпечення паніки та налаштування аудиторії проти «врагов русского міра». Також відбувається придушення індивідуальності в публічній і приватній сферах, коли втілюється в життя політика заохочення наклепів на всіх рівнях. Якщо прочитати «1984», то можна помітити ще більше шокуючих речей, таких як зміна цінностей «цивілізованої» людини (наприклад, публічні страти як розвага). На жаль, російська пропаганда також обрала цей шлях, переконуючи у необхідності невинних жертв серед мирного населення, знищенні інфраструктури українських міст та сіл, викраденні дітей тощо.

У підсумку, орвеллізми російської пропаганди можна вважати засобом забезпечення влади за допомогою маніпулювання мовними конструктами, які ґрунтуються на стереотипах, кліше, фейках та постійному повторенні одного й того самого, не завжди зрозумілого комплексу понять, наслідком чого є створенням політичного простору тотальної диктатури пропаганди, де немає розумного діалогу та критичного мислення.

Список використаних джерел

Орвелл Дж. (2015). 1984. Видавництво Жупанського.